

Savaş Daima Yıkımdır: *Troya İçinde Vurdular Beni Piyesinde* Savaş Karşıtı Söylemin İnşası

“Troya’ydı bir günler, şimdi bir yangın yeri.

Ateş kendi payını aldı, yel kendi payını,

toprak kendi payını.”¹

Mehmet GÜNEŞ**

Özet

Truva Savaş(lar)ını konu alan Troya İçinde Vurdular Beni piyasinde Güngör Dilmen, insanlık tarihinin başından modern çağa, savaşların kökeninde çoğunlukla kişisel ihtirasların olduğunu vurgular. Yazar, savaş karşıtı söylemi inşa etmek için Troya İçinde Vurdular Beni piyasini araçsallaştırır. Araçsallaştırmayı didaktizme düşme tehlikesine kapılmadan yapan yazarın eserde estetik bir dil, anlatım ve söylemi öncelikli tuttuğu belirgin biçimde hissedilir. Yazar, Truva Savaşı’ndan ve bu savaşa katılan ya da tanık olanlardan hareketle insanlık tarihinin başından günümüze savaşların görünürdeki nedeniyle asıl amacının çok farklı olduğu savını ileri sürer. Mitolojik anlatılarda olduğu gibi Troya İçinde Vurdular Beni piyasinde de Truva Savaşı’nın çıkışının görünür nedeni Paris’in Helena’i kaçırmaması olarak geçer. Ancak eseriyle savaş karşıtı bir söylem geliştirmek isteyen yazar, piyeste savaştan gerçek nedeninin çok farklı olduğunu yansıtmaya çalışarak savını, söylemini güçlendirir. Yazar eserinde mitolojik tanrıların, devlet yöneticilerinin, savaş çıkırtkanlarının ve sıradan yurttaşların savaşa bakışlarını karşılaştırmalı biçimde yansıtır. Savaşın kurbanlarının ve savaşın toplumlarda yarattığı sarsıntıları da çarpıcı biçimde işler. Troya İçinde Vurdular Beni piyasinde örtük biçimde Truva Savaşı’yla Çanakkale Muharebeleri arasında birçok yönden benzerlik olduğuna işaret edilir. Dilmen’in Troya İçinde Vurdular Beni piyasinde savaşa bakışına daha önce bu esere ya da yazara ilişkin yapılan çalışmalarda dolaylı biçimde değinilmiştir. Bu çalışmada Troya İçinde Vurdular Beni piyasesi örneğinde kurgusal metinde savaş karşıtı söylem inşa edilirken hangi argümanların kullanıldığı ve nasıl bir yöntem izlendiği değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: savaş karşıtı söylem, tiyatro, mitoloji, Truva Savaşı.

1- Güngör Dilmen, *Kuzguncuk Türküsü-Şan, Şeref, Ün=Amfitrion-Troya İçinde Vurdular Beni*, İstanbul, Mitos Boyut Yayınları, 2000, s. 196.

** Doç. Dr., Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, mgunes@marmara.edu.tr

**War Is Always Destruction:
Construction Of Anti-War Discourse
In Troya İçinde Vurdular Beni Play**

Abstract

Güngör Dilmen emphasizes that personal ambitions are at the root of the wars that have continued from the beginning of human history to the modern age in Troya İçinde Vurdular Beni, which deals with the Trojan Wars. The author instrumentalizes his work, to build anti-war discourse. The author does not endanger didacticism in doing so. It is clearly felt that the work prioritizes aesthetic language, narration and discourse. The author argues that from the beginning of the history of mankind, from the beginning of the Trojan War and from those who witnessed or participated in the war, the actual purpose of the wars is very different. As in the mythological narratives, the visible reason for the emergence of the Trojan War in the play named Troya İçinde Vurdular Beni is Paris's abduction of Helena. However, the author, who wants to develop an anti-war discourse with his work, strengthens his argument by trying to reflect that the real cause of war in the play is very different. In his work, the author comparatively reflects the views of mythological gods, state administrators, war mongers and ordinary citizens on war. It also handles the tremors caused by war in societies strikingly. It is implicitly pointed out that there are similarities between the Trojan Wars and the Gallipoli Wars in many ways. In previous studies, the anti-war rhetoric in this piece of Dilmen is indirectly mentioned. This study evaluates which arguments are used in constructing anti-war rhetoric in the fictional text in Troya İçinde Vurdular Beni play example and what method is followed.

Key Words: *Anti-war discourse, theater, mythology, Trojan War.*

Giriş

Geçmişten bugüne dünya, sayısız savaşlara sahne olur. Bu savaşların nedenleri de sonuçları da sürekli tartışma konusudur. Bazı savaşlarda taarruz konumundakiler haklı, savunmadakiler haksız durumda olsa da çoğunlukla bu durumun aksi geçerlidir. Savaşlar çoğunlukla dünyaya hâkim olma, öteki/diğerlerini yönetme arzusuyla ilintilidir. Savaşın çok nedenli bir “olgu” ya da “görüngü” olduğunu söyleyen Erhan Büyükakıncı, savaşı doğuran nedenlerin, şartların analiz edilmesinin de oldukça karmaşık bir hâl aldığını ifade eder.²

Savaşın, savaşmaya karar veren(ler)in düşman olarak tanımladığı/gördüğü kişi/ tarafı kendi iradesini kabule zorlamak için bir “kuvvet kullanma eylemi” olduğunu ifade eden Carl Von Clausewitz, insanlar arasındaki kavga/savaşın “düşmanlık duygusu ve

---

2- Erhan Büyükakıncı, “Uluslararası İlişkilerdeki Savaş İncelemelerinde ‘Tarih’in Metodolojik Araç Olarak Kullanımına Bir Bakış”, *Doğu Batı*, S. 24, Ağustos-Eylül-Ekim 2003, s. 88.

düşmanca niyet”ten oluştuğunu söyler. Ona göre savaş her ne kadar kuvvet kullanma eylemi olsa da savaş kararlarında duygusal yön de etkili olup bu süreç, “düşmanca çıkar”ların önemine ve süresine bağlıdır.³

Savaşın nedenleri kadar kişilerin savaşa bakışı da birbirinden çok farklıdır. Söz gelimi iktidar hırsıyla hareket eden, başkalarına/başka toplumlara egemen olmayı olumlayanlar savaşın gerekliliği söylemini öne çıkarırken evrensel barış ve insani duyarlılığı önceleyenlerse savaşı olumsuzlarlar. Savaşa bakış noktasında oldukça ilginç yaklaşımlar vardır. Örneğin ünlü düşünür Immanuel Kant “Savaş, güç kullanarak bir hakkı öne sürmek için, hiç de iyi olmayan sadece kestirme bir yoldur.”, “Savaş (ilkel insanların yaptığı gibi) anlaşmazlıkların barbarca çözülmesidir.”, “Savaş, bütün kötülüklerin ve ahlaksal bozulmanın kaynağıdır.”⁴ vb. özlü sözleriyle savaşa keskin biçimde karşı olduğunu vurgularken Alman kimliğini ön planda tutan, Alman milliyetçiliğinin kökleşmesinde önemli rolü olan Georg Wilhelm Friedrich Hegel ise savaşın ve monarkın yanında olduğunu açıklar:

“Savaş büyük önemi haizdir, bu yolla insanların ahlaksal sağlıkları korunur... ulusların bozulması ‘sürekli barış’ sonucudur... Eğer bu sadece felsefi bir düşünce veya Tanrı’nın takdirinin haklı gösterilmesi ise, gerçek savaşlar değişik şekilde de haklı gösterilebilir. Başarılı savaşlar iç huzursuzluğu engeller ve devletin gücünü sağlamlaştırır.”⁵

Hegel, bu yaklaşımıyla savaşın haklılığını açıklamaya çalışır. O, Thomas Hobbes’un da desteğiyle Kant’ın “savaşa yöneticiler değil, halk karar vermelidir” şeklinde yaklaşımını da tersine çevirir; ona göre “yalnızca monark silahlı güçlere emir verir, savaş ve barış yapar, her türlü anlaşmaya varır ve dış ilişkileri yürütür”.⁶ Bu yaklaşım insani olmaktan oldukça uzaktır. Bu düşünceye göre güçlü toplumun zayıfı ezmesi tabii bir hak olabileceği gibi; halk/yurttaşlar, birçok husustaki gibi savaş söz konusu olduğunda da fikir belirtme hakkına sahip olmayıp yöneticiye itaat etmek zorundadırlar.

Hobbes’un da *Leviathan* adlı eserinde aynı görüşleri savunduğunu söyleyen Emre Bağçe’nin de vurguladığı üzere bu yaklaşım ve fikirleriyle Hegel, “tarih ve hukuk felsefesinde Almanya’nın dünya tarihine damgasını vurması hayalini dile getirir; felsefeyi devletin hizmetine sokarak Almanları en yüksek noktaya yerleştirir”. Hegel; Alman

3- Carl Von Clausewitz, *Savaş Üzerine*, çev. Selma Koçak, Doruk Yayınları, İstanbul 2015, s. 30-31.

4- Immanuel Kant, *Political Writing*, (ed. Hans Reiss), Cambridge: Cambridge University Press, 1993, s. 96, 171, 183.; aktaran: H. Emre Bağçe, “Küresel Savaşların Eşiğinde Kant ve Hegel’i Yeniden Okumak: Sürekli Barış İçin Savaş Gerekli mi?”, *Doğu Batı*, S. 24, Ağustos-Eylül-Ekim 2003, s. 112.

5- G. W. F. Hegel, *Essential Writings*, (ed. Fredrick G. Weiss), Touchbooks, Newyork, Harper, 1974, s. 299-300.; aktaran: H. Emre Bağçe, “Küresel Savaşların Eşiğinde Kant ve Hegel’i Yeniden Okumak: Sürekli Barış İçin Savaş Gerekli mi?”, *Doğu Batı*, S. 24, Ağustos-Eylül-Ekim 2003, s. 119.

6- G. W. F. Hegel, *Essential Writings*, (ed. Fredrick G. Weiss), Touchbooks, Newyork, Harper, 1974, s. 302.; aktaran: H. Emre Bağçe, “Küresel Savaşların Eşiğinde Kant ve Hegel’i Yeniden Okumak: Sürekli Barış İçin Savaş Gerekli mi?”, *Doğu Batı*, S. 24, Ağustos-Eylül-Ekim 2003, s. 119.

ırkının hedefine ulaşması, egemen güç olması için savaşları araç olarak görür.⁷ Savaşta aktör olarak bulunanların da insan olarak hiç önemi yoktur, önemli olan yöneticilerin arzu ve hedeflerinin gerçekleşip gerçekleşmediğidir.

Türk edebiyatında savaş karşıtı söyleme örnek verilmek istenildiğinde Şinasi'nin Reşid Paşa'ya hitaben yazdığı bir "Kaside"sindeki "Sen gibi âkil olan kan dökerek gün mü sürer/ Vechi nâmûsuna ol kan ile düzgün mü sürer."⁸ mısraları gelir. Şinasi'ye göre modern dönemin yöneticileri savaşa son vermelidir. Türk edebiyatında savaş karşıtı söylemin en sert olduğu metinlerden biri de Tefvik Fikret'in "Târih-i Kadim"idir. Fikret, yıllarca süren savaşların halkların katline ve sefaletine neden olduğunu ifade eder:

"Kahramanlık... Esâsı kan vahşet;
Beldeler çiğne, ordular mahvet;
Kes, kopar, kır, sürükle, ez, yak, yık;
Ne 'Aman' bil, ne 'Âh' işit, ne 'Yazık!';
Geçtiğin yer ölüm, elem dolsun;
Ne ekinden eser, ne ot, ne yosun;
Sönsün evler, sürünsün aileler;
Her ocak benzesin mezar taşına,"⁹

Savaşın yıkım olduğu fikrinde olan şaire göre savaşlardan geriye harabeye dönmüş evler, bahçeler ve dinmeyecek acılar kalır. "Savaş tarihleri kurbanları erkekler, kadınlar ve çocuklar olan acımasız ve ayırım gözetmeyen bir öldürme ve işkence tutanağıdır." diyen Erich Fromm, savaşlara ne geleneksel ne de ahlaki etmenlerin hiçbir biçimde engel olmadığını vurgular.¹⁰

Truva Savaş(lar)ını konu alan *Troya İçinde Vurdular Beni* piyesinde Güngör Dilmen, insanlık tarihinin başından modern çağa, savaşların kökeninde çoğunlukla kişisel ihtirasların olduğunu vurgular. Truva Savaşı'na benzer/insancıl bakış birçok eserde işlenmiştir.¹¹ Selahattin Batu'nun *Güzel Helena* adlı piyesinde Troya ile Türkiye topraklarını doğrudan ilişkilendirip Türkiye topraklarının benzer biçimde işgal altında

7- H. Emre Bağçe, "Küresel Savaşların Eşiğinde Kant ve Hegel'i Yeniden Okumak: Sürekli Barış İçin Savaş Gerekli mi?", *Doğu Batı*, S. 24, Ağustos-Eylül-Ekim 2003, s. 119.

8- Kenan Akyüz, *Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1986, s. 13.

9- Tefvik Fikret, *Bütün Şiirleri*, Haz. İsmail Parlatır-Nurullah Çetin, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2004, s. 641.

10- Erich Fromm, *İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri Şiddet ve Saldırganlık Üzerine Bir İnceleme*, Çev. Şükrü Alpagut, Say Yayınları, İstanbul 2018, s. 346.

11- Geçmişten bugüne Truva Savaşı birçok eserde farklı bakış açılarıyla sorgulanır. *Helene, Troyalı Kadınlar, Electra, İphigenia Auslis'te, İphigenia Tauris'te, Hekabe* (Euripides), *Troyalı Kadınlar* (Seneca), *Andromak* (Racine), *Troya'yı Özlüyorum* (Ülkü Ayvaz), *Troya Geçilmez* (Savaş Aykılıç), *Güzel Helena* (Selahattin Batu)

olduğunu vurguladığını ifade eden Nur Gürani Arslan, Güngör Dilmen'in eserinde ise "daha çok insani zaafılar ve bu zaafıların sonuçları ile ilgilenmekte ve metnini yerel olmaktan çok evrensel bir iddia ile ortaya koymakta" olduğunu söyler.¹² Dilmen'in eserinde her ne kadar evrensel bir ileti ve iddia öne çıksa da Truva Savaşıyla Çanakkale Muharebeleri arasında benzerlik kurulduğu belirgindir. Yazar, savaş karşıtı söylemi inşa etmek için *Troya İçinde Vurdular Beni* piyesini araçsallaştırır. Araçsallaştırmayı didaktizme düşme tehlikesine kapılmadan yapan yazarın eserde estetik bir dil, anlatım ve söylemi öncelikli tuttuğu belirgin biçimde hissedilir.

Yazar, Truva Savaşı'ndan ve bu savaşa katılan ya da tanık olanlardan hareketle insanlık tarihinin başından hâlihazıra savaşların görünürdeki nedeniyle asıl amacının çok farklı olduğu savını ileri sürer. Piyeste geçmişten bugüne savaşların kralların, yöneticilerin vb. ihtirasları uğruna kendi yurttaşlarından birçoğunu ölüme sürükleyip başka toplumun insanlarını da huzurundan ettiği görüşü hâkimdir. Truva Savaşı'nda en çetin mücadelenin verildiği Hektor ile Akhilleus'un çarpışmasının yansıtıldığı sahnenin tasvirini belirten şu cümlelerle savaşın en acımasız ve insani olmaktan tamamen uzak yüzü resmedilir:

"Bir yiğitçe kovalar bir korkakça kaçarlar, kalkanın ardına sığınır, zırh parçalarıyla korunmaya çalışırlar vb..."

Koreografiyle sergilenecek bu sahnede güldürücü bir öğe olmamalı. Ölen de öldüren de acımasıdır."¹³

Bu tasvirlerde dikkat çekildiği/anlatılmaya çalışıldığı üzere, savaşa ister taarruz isterse savunma amaçlı katılsın, savaşanların çoğu masum olup kendilerine verilen görevi yerine getirirler. Birbirlerini hiç tanımayan asker/insanların birçoğu kendilerine yapılan yönlendirmelerle bir anda hiç tanımadıkları insanlara düşman olur, kin ve nefret duyarlar. Bu kin ve nefret öyle bir hâl alır ki karşı safta/düşman olarak zihinlerine yerleştirdikleri kişi/askerleri acımasız bir şekilde öldürerek kahraman olmayı hedeflerler. Büyük kahramanların kendileri ölecek, ama adları ölümsüzleşecektir; ömürleri kısa olacak, ama namları uzun yıllar yaşayacaktır. Tüm bu yaklaşımlar göstermektedir ki Güngör Dilmen *Troya İçinde Vurdular Beni* piyesinde savaş etrafında oluşan çoğu algı ve inancı kurgusal düzlemde tartışmaya açar. Birçok tarih araştırmacısının ya da bilim adamının da belirttiği üzere tarih boyunca birçok savaşın görünürdeki nedeniyle asıl nedeni birbirinden çok farklıdır. Özellikle büyük güç sahipleri savaş çıkarmak için çok sıradan bir durumu savaş nedeni olarak sunabilmektedir; ancak çoğu zaman savaşın asıl nedeni, sunulan gerekçe değil de bambaşka etmenlerdir.

---

piyesler, *Troya'da Ölüm Vardı* (Bilge Karasu) anlatısı, *Truva* (Wolfgang Petersen), *Truvalı Helen* (Robert Wise) bunlardan ilk akla gelenlerdir.

12- Nur Gürani Arslan, "Troya Savaşının Yeniden Yazımı ve Selahattin Batu'nun *Güzel Helena'sı*", *Türk Edebiyatına Açılan Pencere İnci Engin'in Armağanı*, Ed. Hülya Argunşah, Türk Kültürü Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Ankara 2014, s. 280.

13- *Kuzguncuk Türküsü-Şan, Şeref, Ün=Amfitrion-Troya İçinde Vurdular Beni*, s. 168.

Mitolojik anlatılarda ya da Homeros'un *İlyada* adlı ünlü eserinde Truva Savaşı'ndan tarihin büyük savaşlarından biri olarak söz edilir. Kaynaklarda genel olarak Truva Savaşı'nın görünürdeki gerekçesi, Truva Prensi Paris'in Akha Kralı Agamemnon'un kardeşi Menelaos'un eşi Kraliçe Helena'ı kaçırmasıdır. *Troya İçinde Vurdular Beni* piyesinde de görünürdeki neden aynı gösterilmekle birlikte, savaşın asıl nedeninin Truva şehrinin stratejik konumu ve o coğrafyanın yağmalanma arzusuyla ilintili olduğu düşüncesine dikkat çekilmektedir.

Piyesin adıyla “Çanakkale içinde vurdular beni/ Ölmeden mezara koydular beni” mısralarıyla başlayan anonim (savaş) türküsü anıştırılır. “Çanakkale Türküsü” olarak ünlenen bu metin, Kastamonu ağıtıdır. “Kastamonu türküsü olarak bilinen bu ağıtın dilden dile dolaşarak artık anonim hâle gelmesi Türk milletinin aynı ses ve aynı yüreğe sahip olduğunun delilidir.”¹⁴ Piyese ad olarak böyle bir seçimin yapılması oldukça anlamlıdır. İlk olarak şunu belirtmek gerekir ki Çanakkale ve Truva aynı coğrafyadadır. Tarihte Truva Savaşı'nın olup olmadığı tartışmaları bir tarafa bırakılıp mitolojik ve diğer yazınsal eserlerdeki kurgusal savaş anlatıları dikkate alınır, Truva Savaşı ile Çanakkale Muharebeleri arasında uzun asırlar olduğu görülecektir. Her iki savaşın zamanı ve kişileri farklı olsa da mekân aynıdır, görünürdeki savaş nedenleri farklıdır. I. Dünya Savaşı yıllarında İtilaf Devletleri'nin Çanakkale Boğazı'nı geçmek istemesinde Boğaz'ın stratejik konumundan yararlanma ve Osmanlı Devleti'ni parçalayıp topraklarını işgal etme arzusu vardır. Güngör Dilmen, kurgusal düzlemde Truva Savaşı'nın nedeninin de benzer olduğunu tartışmaya açar. Piyeste her ne kadar Truva Savaşı anlatılsa da örtük biçimde I. Dünya Savaşı esnasında Çanakkale Muharebelerine giden sürecin, hatta dünya tarihindeki savaşların birçoğunun çıkış nedenlerinin benzer olduğuna dikkat çekilmektedir.

1.Savaşın Gerekçesi

Truva Kralı Priamos'un bilici/geleceğe ilişkin haber veren kızı Cassandra, Truva Savaşı sonrasında kendilerini nasıl bir akıbetin beklediğini tahmin etmiştir. Piyeste Truva Savaşı öncesi Truvalıların durumu Cassandra'nın dilinden aktarılır. Güncel olay zamanı yirmi dört saatle sınırlı antik tiyatrolarda, hâlihazırdaki durum ve olayın mazisinin aydınlatılması çoğunlukla tiratlarla ve koronun diliyle olur. Modern anlatılarda bu işlev geriye dönüş tekniğiyle gerçekleştirilir. *Troya İçinde Vurdular Beni* piyesinde de güncel zaman yirmidört saat olup Truva Savaşı sonrası ganimetin paylaşılması ve savaş esirlerinin Yunanistan'a götürülme süreci aktarılır. Savaş öncesi Truva'nın durumu çoğunlukla Cassandra'nın monologlarıyla aktarılmaktadır.

Hekabe, son çocuğu Paris'e hâmile iken rüyasında karnından çıkan ateşin Truva'yı

14- Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Hüseyin Akın, *Kastamonu'nun Çanakkale Kahramanları*, Yarımada Yayınları, İstanbul 2007, s. 43.

tutuşturduğunu görür. Rüya, doğacak çocuğun Truva'nın felaketine yol açacağı şeklinde yorumlanır. Ancak çocuk doğunca onu öldürmeye de kıyamayıp Kazdağı'nın yamacına bırakırlar. Tahmin edildiği gibi kurda kuşa yem olmayan bu çocuğu dışı bir ayı bağına basıp büyütür; çocuk “yakışıklı bir delikanlı” olunca su perisi Oynone de ona âşık olur. Kazdağı'nda düzenlenen yarışma hem Paris ile Oynone'nin aşkına gölge düşürür hem de Cassandra'nın yıllar öncesindeki kehanetinin gerçekleşmesi yakınlaşır. Yarışma Zeus'un eşi Hera ve kızı Athena ile aşk ve güzellik tanrıçası Afrodit arasında olur; seçimi de Paris yapar. “Dünyanın en güzel kadını Helena”i sunma vaadi üzerine Paris, Afrodit'in lehine karar verir. Helena’i görmeden gönül veren Paris, Oynone’yi de terk eder. Menelaos’un evine misafir olarak giden Paris, onun kısa süreli yokluğundan yararlanıp eşi Helena’le birlikte Truva’ya kaçır. Menelaos, Zeus’tan yardım ister.

Mitolojik anlatılarda olduğu gibi *Troya İçinde Vurdular Beni* piyesinde de Truva Savaşı'nın çıkışının görünür nedeni Paris'in Helena’i kaçırması olarak geçer. Ancak eseriyle savaş karşıtı bir söylem geliştirmek isteyen yazar, piyeste savaşın gerçek nedeninin çok farklı olduğunu yansıtmaya çalışarak savını, söylemini güçlendirir. Piyes metninde politikacı Talthübios’un Akha Kralı Agamemnon’a sorduğu “Troya için ne düşünüyorsun?” sorusuna o da “Zengin bayındır bir ülke. Altın çağını yaşıyor. (...) Boğazda stratejik konumu var.” karşılığını verir. Talthübios, masal ve destanlardaki “kötü/kötücül adam”lara benzemekte olup kral Agamemnon’u olumsuz yönlendirir. Truva'nın deniz ticaretinde Argos’a rakip olduğu için yıkılması gerektiğini savunan Talthübios’a Agamemnon başlangıçta her ne kadar “Durup dururken savaş mı çıkaracağız?” şeklinde karşılık verse de Talthübios onu şu sözlerle etkilemeyi başarır:

“Durup dururken değil elbet. Bir ‘casus belli’ gerekli.

(...)

Diplomasi dilinde ‘savaş nedeni.’

(...)

Her şeyin bir yordamı var.

Öyle bir suçlama gerekli ki-“

(...)

Menelaos’un uğradığı haksızlık ne oluyor?

(...)

Bu olay senin kanına dokunmadı mı bir Akhalı olarak?”¹⁵

Agamemnon, Helena’in kaçırılmasının kardeşinin kişisel sorunu olduğunu söylemesine karşın Talthübios, kişisel sorunu ulusal bir soruna dönüştürüp halkı savaşın

15- *Kuzguncuk Türküsü-Şan, Şeref, Ün=Amfitrion-Troya İçinde Vurdular Beni*, s. 148-150.

gerekliliğine inandırmayı teklif eder:

“Troya başka nasıl yıkılabilir?

Halkımız, özellikle gençler bu kutsal savaşın

Gerekliliğine inandırılmalı.”¹⁶

Talthübios ile Agamemnon arasındaki diyaloglarla savaşların nasıl çıkarıldığı, kralların, etraflarındaki kötücül kişiler tarafından nasıl kışkırtıldığı gösterilir. Agamemnon, kendi hırs ve arzusundan çok, Talthübios’ın hırsları yüzünden savaş başlatır. Son derece saf ve iyi niyetli halkın duyguları sömürülerek galeyana getirilip savaşmaya sevk edilirler. Yazar; kurgusal düzlemde nasıl ki Osmanlı Devleti’nin I. Dünya Savaşı’na sokulmasında Çanakkale Boğazı’nın stratejik konumu tesirli olmuşsa, asırlar öncesinde de Truva’ya savaş ilan edilmesinde aslında şehrin konumunun belirleyici olduğu düşüncesini tartışmaya açar.

2.Savaşa Bakış

İnsanlık tarihinin başından bugüne, halk yurdunu işgalden kurtarmak ya da yurdu ve halkı için olası tehlikeleri önlemek için çoğu zaman gönüllü olarak savaşır. Edebî eserlerde savaş-insan ya da toplum ilişkisi, yurt ve millet sevgisi bağlamında işlendiği gibi, savaşın amacı ya da gayesi, zaman zaman savaşların kişisel çıkarlar için nasıl araçsallaştırıldığı da savaş karşıtlığı ekseninde işlenmektedir. Bu tür yaklaşımlar, kanonik söylemlere tamamen aksi yönde bir bakışın ürünüdür. Birçok eserinde bazen doğrudan bazen de dolaylı biçimde savaş karşıtı söylem geliştiren Güngör Dilmen, *Troya İçinde Vurdular Beni* piyesini tamamen savaş karşıtlığı üzerine kurar. Truva Savaşı özelinde devleti yönetenlerin bazen kendilerinin hırsıyla bazen de etraflarındaki kötücül kişilerin yönlendirmesiyle savaş(lar) başlatıp halkın saf duygularını sömürdüklerini, onları göz göre göre ölüme nasıl sürüklediklerini yansıtır. Ayşegül Yüksel’in de ifade ettiği üzere “Söylensel gerekçesi ne olursa olsun, Yunan dünyasındaki yayılmacı siyasetin ürünü olan ve Olimpos tanrıları tarafından bir spor karşılaşması gibi izlenen Troya Savaşı’nın başlangıcı ve noktalanışı iki kurban töreniyle gerçekleşmektedir.”¹⁷ Truva Savaşı birçok masumun acımasızca ölümüyle sonuçlanır.

2.1.Savaş Çıgırtkanı, Çıkarıcı Kişilerin Savaşa Bakışı

Truva Savaşı’nın “koreograf”ı Talthübios, savaşın çıkmasında en önemli aktördür. Onun savaşa bakışı insani olmaktan oldukça uzaktır:

16- *Kuzguncuk Türküsü-Şan, Şeref, Ün=Amfitrion-Troya İçinde Vurdular Beni*, s. 150.

17- Ayşegül Yüksel, “Güngör Dilmen Tiyatrosu’nun Trajik Boyutu”, *Güngör Dilmen Bildiri Kitabı 50. Sanat Yılı Sempozyumu 25 Mart 2010*, Haz. Oya Berk vd., Mitos Boyut Yayınları, İstanbul 2010, s. 60.

“Barış uzun sürerse millet erkeklğini yitirir.

(...)

Bu savaş yeni kahramanlar yaratacak.

Alınları yengi tacıyla süslenecek.

(...)

Ölüm nedir ki bir kahramanın gözünde?”¹⁸

Yazar, Talthübios’ın dilinden aktardığı bu sözlerle asırlardır saf yurttaşların nasıl vaatlerle kandırılarak savaşmaya razı edildiğine işaret eder. Savaş öncesi askerler ne kadar çok insan öldürürse o kadar büyük kahraman olacağına inandırılır. Onlara bu şekilde telkinde bulunan Talthübios, Kassandra’nın gözünde “kahramanlık bezirgâni”, “insan türü içinde en korkağı”dır. Talthübios, her ne kadar savaşın Akhalılara da büyük kayıplar verdirdiğini ifade etse de hileyle de olsa zafer kazanmış olmaktan mutludur:

“Troya düştü. Savaşın acıları geride kaldı.

Biz yenenler için tabii. Hoş. Bizler için bile

bu acıların sağılması zaman alabilir.

Yenilenlere gelince, biz

‘Vaevictus!’ deriz diplomasi dilinde.

‘Vay, yenilene!’ Ama yürekten

derim ki ben, yenilenin de hakkını gözetelim.”¹⁹

Talthübios’ın son derece ironik bir dille söylediğı “yenilenin de hakkını gözetelim” şeklindeki söz insani olmaktan son derece uzak, savaşın en acı gerçeklerinden biridir. Çoğu zaman olduğu gibi, kahramanlıkla değil de hileyle kazanılan Truva Savaşı sonrasında Truva halkına insan dışı varlık muamelesi yapılmıştır.

2.2.Tanrı ya da Tanrıçaların Savaşa Bakışı

Piyeste, Yunan tanrıların da savaşı desteklediğı ya da insanları kaderine terk ettiği şeklinde bir yaklaşım dikkati çeker. Ölümlülerin/insanların kavgalarını tanrılar kendileri için oyun ve eğlence olarak görürler. Zeus’a savaşı önlemeyi telkin etmeye çalışan Afrodit ondan “Bırak, ne halleri varsa görsünler.” şeklinde karşılık alır. Afrodit de bu sözün tanrılara yakışmadığını söyler.²⁰ Tanrıça Hera, savaşın sorumlusu olarak altın elmayı kazanmak için Paris’e Helena’i sunan Afroдите’i görür. Hera’ya göre Helena

18- Kuzguncuk Türküsü-Şan, Şeref, Ün=Amfitrüon-Troya İçinde Vurdular Beni, s. 152.

19- Kuzguncuk Türküsü-Şan, Şeref, Ün=Amfitrüon-Troya İçinde Vurdular Beni, s. 181.

20- Kuzguncuk Türküsü-Şan, Şeref, Ün=Amfitrüon-Troya İçinde Vurdular Beni, s. 155.

de Afrodit kadar suçludur. Zeus'a göre ise savaşın en büyük sorumlusu olarak Hera'nın oğlu savaş tanrısı Ares'tir. Ares, "kıymdan ve kan dökmekten hoşlanan savaşçı düşünce tarzının temsilcisidir"²¹

Piyeste yansıtılan Truva Savaşı örneğinde görüleceği üzere savaş, askerler ve ülke yurttaşları için ölüm kalım mücadelesi iken tanrı ve tanrıçalar içinse eğlenceye dönüşmüştür. Öyle ki Hera'nın bakışı "Savaşı uzaktan seyretmek ne hoş oluyor."; Hermes'inki "En büyük eğlencemiz.", Poseidon'un ki ise "İyi ki bir Savaş Tanrısı var."²² şeklinde olur. Daha önce "Yaşamın özü savaş" diyen Zeus her ne kadar savaş tanrısı Ares'ten nefret etse de Truva Savaşı'nın durgun yaşamlarını yeniden canlandırdığını söyleyerek çoğu masum insanın birbirlerini katletmesinin kendilerine oynama/eğlenme fırsatı sunduğunu ifade eder. Hera, Zeus ve Poseidon'un savaş söylemini benimsemesine karşın Afrodit ise savaşa karşıdır; özellikle Zeus'un savaş olmadığı zamanlarda tarihin durduğu söylemine "İnsanlar arasındaki savaşlardan ibaret bir şey mi tarih?"²³ şeklinde tepki gösterir, onu "tanrısal bir sorumsuzluk içinde" olmakla suçlar.²⁴ Afrodit, Ares'in "insan kaniyle esrik" olduğunu söyleyerek asıl suçlunun Ares olduğunu düşünür; Zeus ve Athena ise onu hem savaşa neden olmak hem de karşı çıkmakla suçlarlar. tanrı ve tanrıçaların çoğu için savaş alanıyla tiyatro sahnesi arasında bir fark yoktur. Onlara göre zaten ölümlü olan insanların savaş alanında ölmesinden daha olağan bir durum yoktur. Zeus "Şu ölümlüler olmasaydı çok yavan olurdu bizim ölümsüzlüğümüz."²⁵ şeklindeki sözyle, insanların çektiği acıların kendileri için haz kaynağı olduğunu ifade eder. *Troya İçinde Vurdular Beni* piyesinde Truva Savaşı'nın gerilimli sahnelerinden Agamemnon ile Paris'in çarpışması tanrılar arasındaki diyaloglarla yansıtılır. tanrı ya da tanrıçaların bazıları Akhalıların tarafını tutarken bazıları ise Truvalıları destekler. Örneğin Hermes, Hera, Poseidon Akhalıların galip gelmesini isterken, Afrodit ise Truvalıların zafer kazanmasını arzular. Hep Akhalıların tarafını tutan Hera ise sadece Akhilleus'in Hektor'la savaşılabileceğine hükmeder. Nitekim Hektor ile Akhilleus'in çarpışması sonucu Hektor ölünce Hera "Yaşa Akhilleus!" diye mutluluğunu dillendirirken Afrodit ise "Yazık oldu Hektor'a!" diyerek üzüntüsünü ifade eder.²⁶

2.3. Taarruza Geçen ya da İşgalci Akhalıların Savaşa Bakışı

Savaş fikrinin halk üzerindeki yankıları öyle bir hâl alır ki duyguları sömürülen yurttaşlar, bir anda hiç tanımadıkları ve kendilerine düşman olarak sunulan kişilere karşı çok sert bir nefret söylemini benimserler. Politikacı Talthübios'un yönlendirmeleriyle Truva Savaşı'nın çıkması üzerine Akha halkı coşar, hiç tanımadıkları Truva halkına karşı hemen düşman olurlar. Onların duyguları şu şekilde yansıtılır:

21- Pierre Grimal, *Mitoloji Sözlüğü Yunan ve Roma*, İstanbul, Sosyal Yayınlar, 1997, s. 84-85.

22- Güngör Dilmen, *Kuzguncuk Türküsü-Şan, Şeref, Ün=Amfitrion-Troya İçinde Vurdular Beni*, s. 158.

23- *Kuzguncuk Türküsü-Şan, Şeref, Ün=Amfitrion-Troya İçinde Vurdular Beni*, s. 161.

24- *Kuzguncuk Türküsü-Şan, Şeref, Ün=Amfitrion-Troya İçinde Vurdular Beni*, s. 160.

25- *Kuzguncuk Türküsü-Şan, Şeref, Ün=Amfitrion-Troya İçinde Vurdular Beni*, s. 160.

26- *Kuzguncuk Türküsü-Şan, Şeref, Ün=Amfitrion-Troya İçinde Vurdular Beni*, s. 172.

“-Sen ey yüce Savaş Tanrısı.

-Güçlü Ares.

-Hera'nın ateş soluklu çocuğu.

-İşit seslenişimizi.

-Soluğunu kat soluğumuza.

-Nefret,

İçimizdeki o gizil güç

uyansın.

-Nefret,

(...)

-Sa-vaş, sa-vaş, sa-vaş.

-Troya'ya ölüm!

-Öcümüzü alalım.

-Troya yerle bir edilmeli.

-Can verelim caaan!

-Şan alalım şaaaaan!

-Donanma Troya'ya!

-Anadolu'ya, Anadolu'ya!

-Savaş, yaşasın savaş

tanrıların en gerçeği.

-Yeryüzünün egemeni

yüce Ares.

-Yüreklerimizi sunuyoruz sana,

Troya'ya karşı hınçla

çarpan yüreklerimizi.

(Değişik dillerde ünlemler)

-Yaşasın savaş!

-Vive la guerre

-HeilKrieg!

-O polomeus!

Warandglory!

-Şan, şeref, ün!”²⁷

Akha halkının duygularının ifade ediliş biçimi antik tiyatrolardaki koroların dilini hatırlatır. Böylesine coşkulu yurttaşlar, savaşta can verip şan/nam alarak kahraman olacaklarına inanırlar.²⁸ Bilici Cassandra’ya göre ise onları ya da savaşa koşan herkesi gözyaşı ve ölüm beklemektedir. Yazar; Fransızca, Almanca, İtalyanca, İngilizce ifadelerle savaş çağrılarına yer vererek bir yandan Yunanistan yarımadasındaki krallıkların yurttaşlarının da gerekçesini bilmedikleri bir savaşa katıldıklarını vurgularken bir yandan da asırlar sonra aynı topraklarda gerçekleşen Çanakkale Muharebelerine dünyanın dört bir tarafından sömürgelemlerin getirildikleri gerçeğini hatırlatır.

2.4. Yurdu İşgal Edilen, Savunmada Kalan Truva Halkının Savaşa Bakışı

Asırlardır süren savaşlarda güç durumda kalanlar çoğunlukla savunma konumundakilerdir. Çoğu zaman savaşa hazırlıksız yakalandıkları gibi, silah ve teçhizat bakımından da daha zayıftırlar. Tüm bu olumsuzluklara karşın yurtlarını savunmak için her türlü fedakârlığa da hazırdırlar. *Troya İçinde Vurdular Beni* piyesinde yazarın sözcüsü konumundaki kişilerden biri olan bilici Cassandra’ya göre savaş “Çılgınlık”, “Yaşamın özüne saldırı”dır. Ancak Truva’ya ne uğruna savaştığını bilmeden gelen saf Yunanistan halkının ruh hâli ve duyguları ise şu şekildedir:

“-Yüreğimizi sunuyoruz sana

-Troya’ya karşı hınçla

çarpan yüreklerimizi.

-Kinimiz dinimizdir.

Kin kında durmaz,

taşığına da zarar verir.”²⁹

Kassandra’ya göre Truva Savaşı’na büyük coşkuyla götürülen Akhalı gençlere de yazık olacaktır. O, insana insan olduğu için değer verir; onların duygularının ve bedenlerinin sömürülmesini olumlamaz. Akhalılar ne yazık ki ne uğruna savaştıklarının tam olarak farkında bile değildirlere.

27- *Kuzguncuk Türküsü-Şan, Şeref, Ün=Amfitrion-Troya İçinde Vurdular Beni*, s. 150-151.

28- Güngör Dilmen *Şan, Şeref, Ün=Amfitrion* piyesinde de “fetih ruhu” şeklinde söz edilen kavramdan hareketle yine savaş karşıtı söylem inşa ederken Amfitrion karakteri örneğinde şan, ün kazanmak için savaşıma hırsına oldukça sert eleştiri yöneltir.

29- *Kuzguncuk Türküsü-Şan, Şeref, Ün=Amfitrion-Troya İçinde Vurdular Beni*, s. 152.

Yurdu işgal edilen Truva halkının savaşa bakışı olumsuzdur. Stratejik konumda olması şans gibi görülen Truva şehri halkı, aslında ne kadar şanssız olduklarına hükmederler. Şehrin konumu dolayısıyla Truva toprakları uzun yıllar savaflara sahne olmuş, halk huzura hasret kalmıştır:

“-Binlerce yıl önce böyleydi, bugün böyledir.

-Biçem değişir, ürün bir: kan ve gözyaşı

-Dinmiyor kargıların titreşimi.

-Keskin tunçla demirle insan etinin söyleşi.

-Gövdeler debelenir.

-Kesik kelleler tozda kürelenir.

-Çılgınlıkla bastır korkuyu.

-Ölüm savurur tırpanını-

-Biçer seviyi yaşamamış gençliği.

-Gençliğim eyvah!

-Döner döner akar

ovada Skamandros suyu

söyler Troya'nın

kanlı öyküsünü

-Troya içinde vurdular beni

ölmeden mezara koydular beni

-Gençliğim eyvah!”³⁰

Truvalı erkek ve kadınların dilinden toplu olarak aktarılan ezgisel ifadeler de antik tiyatrodaki koronun dilini hatırlatır. Zaman, mekân önemsizdir. Savaşlardan geriye kalan “kan ve gözyaşı”, dinmeyecek acılardır. Savaş sahnesinin biçimi değişir, ama sahnede oynanan oyunun tarzı/üslubu ne yazık ki benzerdir. Yazar, hem mekânın aynı coğrafya olması hem de savaşın şekli dolayısıyla Truva Savaşı'yla Çanakkale Muharebeleri arasında benzerliği sıklıkla vurgular. Metinde her ne kadar “-Binlerce yıl önce böyleydi, bugün [de] böyledir.” cümlesiyle Truva Savaşı öncesi kastedilse de, hâlihazırda da Çanakkale topraklarında benzer acıklı dram(lar)ın yaşanmasının an meselesi olduğuna dikkat çekilir. Piyeste “Çanakkale içinde vurdular beni/ Ölmeden mezara koydular beni/ Offf gençliğim eyvah!” şeklindeki türkünün bütünü ya da farklı mısraları anırtılarak savaş esnasında ölenlerin acıları hatırlatılır. “Döner döner akar/ ovada Skamandros suyu”

30- *Kuzuncuk Türküsü-Şan, Şeref, Ün=Amfitrion-Troya İçinde Vurdular Beni*, s. 157-158.

cümlesi üzerinde de durmak gerekir. Bugün Karamenderes adıyla bilinen Skamandros, Truva ovasındaki ırmağın adıdır. Mitolojik dönemde bu nehrin sularının kırmızı aktığına inanılmış.³¹ Truva Savaşı esnasında o kadar çok kan dökülür ki bu kanlar hem rengi hem de akış biçimiyle Skamandros Nehri'ni andırır.

3. Orantısız Güç Kullanımı, Eşitsiz/Adaletsiz Biçimde Savaş ve Savaşın (Olmayan) Hukukunun İhlali

Savaşlar çoğu zaman eşitsiz ve adaletsiz biçimde yapılır; bu süreçte birçok masum insan acımasızca öldürülür. Savaşın olduğu iddia edilen, aslında hiçbir zaman olmayan kural ve yasaları da çoğunlukla çığnenir. Kişi ya da toplumun istila/işgal gibi durumlarda kendisini savunması son derece olağan bir eylem olmakla birlikte geçmişten bugüne birçok devlet ya da kavim başkalarına ait toprakları istila etmeyi de meşru eylem ve hakkı olarak görebilmekte, orantısız güç kullanma, kurnazlık gibi yöntemlere de başvurmaktadır. Kendisi Truvalı olan, Truva Savaşı'na birçok yakınıni kurban veren Kassandra, Hefaistos adlı silah ustasının yaptığı silahla övünmesine tepki gösterir:

“Tanrıların ve insanların en hünerlisi ben,
bakın şu yaptığım işe, silah üretiyorum.
Yepyeni savaşlar için yepyeni silahlar.
Şu Akhilleus'un yeni pusatları,
Hiçbir ölümlü baş edemez onunla yeryüzünde.”³²

Bu sözlerle savaşlardaki orantısız güç kullanımına dikkat çekilir. Akhilleus'in, kendisi için özel olarak hazırlanan zırhla kardeşi Hektor'u öldüreceği öngörüsünde bulunan Kassandra, kardeşinin çarpışmaya daha baştan eşitsizlik içinde girdiğini söyleyerek savaşların eşitsiz ve adaletsizlikle yapıldığı gerçeğini vurgular. Yaptığı silahlarla insanların ölümüne, insanlığın yıkımına neden olan Hefaistos, aslında kötülüğe ve kötücül insanlara destek olduğunun farkındadır. Kendi kendisinden nefret etse, utansa da bu görevi üstlenmesi onun için bir talihsizlik, bir yazgıdır. İnsanlara, insanlığa zarar verdiği için mutsuzdur. Onu mutsuz eden bir başka eylemi ise “Gökyüzünden ateşi çalıp insanlara armağan ettiği için/ bir yiğit Prometheus'u sarp Kafkas dağlarında/ kayalara çakan”ın da kendisi olmasıdır. Eşi Afrodite'i de etkileyemediği için mutsuz olan Hefaistos, artık bütün hınç ve tutkusuyla Savaş Tanrısı'nın hizmetine girmiştir.³³

Hektor'un babası Primaos, annesi Hekabe de oğlunun Akhilleus'le çarpışmasının

31- Pierre Grimal, *Mitoloji Sözlüğü Yunan ve Roma*, İstanbul, Sosyal Yayınlar, 1997, s. 740.

32- *Kuzguncuk Türküsü-Şan, Şeref, Ün=Amfitrion-Troya İçinde Vurdular Beni*, s. 166.

33- *Kuzguncuk Türküsü-Şan, Şeref, Ün=Amfitrion-Troya İçinde Vurdular Beni*, s. 166-167.

“dengi dengine bir savaş” olmayacağını farkında oldukları için karşı çıkarlar. Akhilleus’ın annesinin yarı tanrıça olması, onları endişelendirir. “Hiçbir savaşın dengi dengine olmadığını” söyleyen Hektor ise yarı ölümsüz olan Akhilleus’ın aynı zamanda yarı ölümlü de olduğunu söyleyerek savaşmakta kararlılığını sürdürür. Eşi Andromakhe’ın “yetim koma yavrumuzu, karını dul koma” şeklinde yalvarması karşısında “Tanrılar, insanlar içinde yüceltin oğlumu./ Babasından çok daha üstün bu desinler.”³⁴ temennisinde bulunan Hektor, onuruyla savaşır ve onuruyla ölür. Hektor’un cesedine karşı oldukça saygısız davranan Akhilleus, baba Priamos’un ısrar ve yalvarmaları üzerine oğlunun cesedini ona teslim eder. Akhilleus’ın Hektor’a o derece öfkesinin nedeni de can dostunu öldürmesidir.

Truva Savaşı’nın çıkmasına neden olduğu, bu savaşta kendisinin yakınları başta olmak üzere birçok masum öldüğü için vicdan azabı duyan Paris, bir çözüm yolu arar. Kazdağı’nda terk ettiği sevgilisi Oynone’nin gönlünü yeniden kazanmaya çalışır. “Paris bırakıp giderse Oynone’yi ters aksın/ Kazdağı’nın suları!”³⁵ diye yemin eden Oynone’nin öfkesi dinmemiştir. Mitolojik anlatılarda ya da Truva Savaşı’nı konu alan eserlerde Paris’in Akhilleus’ın topuğuna darbe indirerek öldürdüğü ya da Akhilleus’ın bir şekilde ölümü konu edilir,³⁶ ancak *Troya İçinde Vurdular Beni* piyesinde bu hususa yer verilmemiştir.

Truva’yı fiziki güçle ya da savaşarak teslim alamayacaklarını anlayan Akhalılar; çözümü kurnazlıkta, hileyle oyun oynamakta bulurlar. İthaka kralı Odysseus, Truvalılara sözde tahta atı armağan eder. Armağan olarak sunulan atın, tuzak olduğunu bilici Cassandra hisseder, Truvalılara oyuna gelmemelerini telkin ve tavsiye eder; düşmanın açmadığı kapıları kendilerinin elleriyle açtıklarını, düşmanın yıkamadığı surları kendilerinin yıktıklarını söylese de kimseyi inandıramaz:

“Bu aymazlık! Yurttaşlarım, beni dinleyin.

İş işten geçtikten sonra Cassandra haklıymış demeyin.

Tek aile var mı Troya’da

bu gereksiz savaşta kurban vermeyen?

Son bir umutla sizlere sesleniyorum, Troya kadınları

baba, evlat, kardeş, koca acısından sonra

tutsaklık bekliyor sizleri Ege’nin öte kıyısında.

34- *Kuzguncuk Türküsü-Şan, Şeref, Ün=Amfitrion-Troya İçinde Vurdular Beni*, s. 169.

35- *Kuzguncuk Türküsü-Şan, Şeref, Ün=Amfitrion-Troya İçinde Vurdular Beni*, s. 176.

36- Mitolojik anlatılardaki bir söylentiye göre Akhilleus’ın Apollon’un geri çekilme emrini dinlemediği için bir okla öldürüldüğü şeklinde olsa da yaygın olan epizot Paris’in onu yaralanmaya/öldürmeye tek müsait yeri olan topuğundan öldürdüğü şeklindedir. Bkz. Pierre Grimal, *Mitoloji Sözlüğü Yunan ve Roma*, İstanbul, Sosyal Yayınlar, 1997, s. 47.

Sevgili ölülerin anılarına bile
ihamet etmeye zorlanacaksınız.”³⁷

Kassandra'nın endişeleri gerçek olur. Tahtadan inşa edilen atın içine gizlenen Yunanlılar gece şehri yakıp yıkarak savaşı kazanırlar. Truva Atı, oldukça önemli bir stratejik hamle olur; o vakitten sonra Truvalıların toparlanması asla mümkün olmaz. Son derece zekice planlanan bu hamle, Akhalıların uyanık olmasına ve hilekârlığına karşın Truvalıların saflığının göstergesidir. Truva Atı oyunu, savaşların insanları insanlıktan çıkarıp her türlü tuzağı kullanılabileceğini gösterir.

4.Savaşın Kurbanları

Savaşların büyük kurbanları vardır. Güngör Dilmen'e göre savaşların en büyük kurbanları masumca öldürülen ya da öldürmeye sevk edilen saf insanlardır. Bu nedenle Truva halkının dilinden savaşa kurban olarak gönderilen askerlerin durumu şu şekilde dramatize edilir:

Savaşa gidenler selamlıyor Troya'yı.

-Karanlık ağzımı açmış
yutmak için gençliğin çiçeğini.

-Ölmek üzere olanlar selamlıyor Troya'yı.

-Gençliğim eyvah!”³⁸

Piyeste “-Gençliğim eyvah!” mısraıyla daha hayatının baharında savaş meydanında kurban olan gençliğin trajik durumu vurgulanır.

Truva Savaşı'nın en büyük kurbanı ise Agamemnon'un kızı İfigenia'dır. Savaş öncesinde bin gemi; askerleri, silahları ve kumanyasıyla sefere hazır olsa da dinmeyen rüzgârlar sefere çıkılmasına izin vermez. Bu olumsuz durum tanrıların kurban istediği şeklinde yorumlanır. Agamemnon kızı İfigenia'yı kurban etmek zorunda kalır:

“Beni bağışla, kızım. Bu savaşa bir kez evet dedim,

komutanlık sorumlunu yükledim.

Bin gemi donatıldı, içinde yüz bin savaşçı.

Yelkenleri şişirecek güçlü rüzgâr karşılığı

37- Kuzguncuk Türküsü-Şan, Şeref, Ün=Amfitrion-Troya İçinde Vurdular Beni, s. 180.

38- Kuzguncuk Türküsü-Şan, Şeref, Ün=Amfitrion-Troya İçinde Vurdular Beni, s. 157.

tanrılar benden yaşamımın en büyük acısını istedi.”³⁹

Agamemnon her ne kadar kızının ruhundan bu şekilde af dilese de bu eylemi, aile içinde büyük kin ve nefrete yol açar; bu hadiseden sonra aile içinde bir dizi intikam savaşları gerçekleşir.⁴⁰

Truva Savaşı sonrasında tutsaklar arasında Priamos’un en küçük kızı Polüksena’yı gören Agamemnon, onu savaşın başında kurban ettiği kızı İfigenia sanır. Bir an kıza merhametle baksa da kötücül yönü hemen ortaya çıkar:

“Troya savaşı nasıl İfigenia’nın

Kurban edilmesiyle başladıysa

Polüksena’nın kurbanıyla sona erecek.

Kızı hazırlayın törene.”⁴¹

Agamemnon’un bu şekilde emir vermesine Afrodit hemen tepki gösterir; Zeus’tan bu çılgınlığı durdurmasını ister. Zeus ise kızını kurban eden babanın başka bir kızı kurban etmesine engel olamayacağını söyler. Agamemnon Polüksena’yı kurban ederek kızını kurban ettiği için rahatsız olan vicdanını rahatlatmaya çalışır; etrafındaki bazı kişiler yurt sevgisinin evlat sevgisine üstün geldiğini söyleyerek onu teselli ederler. Polüksena’nın annesi Hekabe ve ablası Cassandra ne kadar yalvarsa da Agamemnon, masum kızı acımasızca kurban eder.⁴² Truva Savaşı, İfigenia ve Polüksena gibi iki masum kızın acımasızca kurban edilişleriyle çerçevesizdir. *Troya İçinde Vurdular Beni* piyesi de “yayılmacı politikaların yok ettiği genç yaşamlara dökülmüş bir ağıt niteliği taşır ve bu niteliğiyle Çanakkale Savaşı’nda ‘fetih tutkusu’na feda edilen canların yasını da üstlenir”.⁴³ Çanakkale Muharebelerinin en önemli evrelerinden biri olduğu I. Dünya Savaşı da emperyalistlerin yayılmacı politikalarının ve hırslarının sonucudur. Bu savaşa dünyanın farklı yörelerinden getirilen sömürgelerin çoğu, hangi amaç/hedef için kime/hangi milllete karşı savaştıklarının bilincinde bile değillerdir. Asırlardır masum insanları sömüren emperyalist güçler, onları göz göre göre ölüme götürerek kurban ederler.

Truva Savaşı’nın farklı saftan iki büyük kahramanı Hektor ve Akhilleus; soylu sınıfına ait oldukları için hatırlansalar da Truva Savaşı’na adları kısa süre içinde unutilan

39- *Kuzguncuk Türküsü-Şan, Şeref, Ün=Amfitrüon-Troya İçinde Vurdular Beni*, s. 154.

40- Euripides’in *Electra*, İphigenia Auslis’te, İphigenia Tauris’te, Sophokles’in *Electra* eserleri bu konuyu işlemektedir.

41- *Kuzguncuk Türküsü-Şan, Şeref, Ün=Amfitrüon-Troya İçinde Vurdular Beni*, s. 183-184.

42- Güngör Dilmen’in tiyatrolarında mitolojik dönemden modern zamanlara kadının durumu hakkında ayrıntılı bir çalışma için bkz. Yürsa Güngör, *Güngör Dilmen’in Tiyatrolarında Kadın*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2019.

43- Ayşegül Yüksel, “Güngör Dilmen Tiyatrosu’nun Trajik Boyutu”, *Güngör Dilmen Bildiri Kitabı 50. Sanat Yılı Sempozyumu 25 Mart 2010*, Haz. Oya Berk vd., Mitos Boyut Yayınları, İstanbul 2010, s. 60.

birçok kurban verilir. Kassandra da bu acı gerçeği “Tek aile var mı Troya’da/ bu gereksiz savaşa kurban vermeyen?”⁴⁴ şeklinde soru cümlesiyle vurgular.

Truva Savaşı’nın son kurbanı ise Hektor ile Andromakhe’in küçük oğulları olur. Andromakhe ne kadar yalvarsa da Ahkalıların gözünde bu çocuğun en büyük günahı Hektor gibi bir kahramanın oğlu olmasıdır. Bu bağlamda Talthübios’ın sözleri, insaniyetten uzak olduğu gibi oldukça çarpıcıdır:

“Küçük bir çocuktan kim ne ister canım, küçük bir öç alma
Bir de gerekçesi var, Hektor gibi bir yiğidin oğlu
Yaşamamalı diyeymiş, bizim geleceğe dönük güvenlik açımızdan.”⁴⁵

Hektor’un oğlunun acımasızca denize atılması, babasının intikamını alması korkusundandır. Hektor gibi bir yiğidin, onurlu düşmanın soyunun devamı Akhalıları gelecekle adına öyle endişelendirmiştir ki masum bir çocuk acımasızca katledilmiştir.

5. Savaşın Sonu

Savaşın galibi ya da mağlubu hangi taraf olursa olsun, savaşların görünürdeki ya da asıl nedenleri ne kadar farklı olursa olsun sonuçları aynıdır: Tüm savaşların sonucu büyük yıkımdır, dinmez acılar ve onulmaz yaralardır, halklar arasında insanlık tarihinin sonuna kadar sürmesi olası kin ve nefrettir. Savaşlardan geriye harabeye dönen yerleşim birimleri kalır; yenik taraftaki halk ya köleleştirilir ya da malları gasp edildiği için oldukça sefil bir hayata mahkûm edilir.

5.1. Enkaz Altında Bir Şehir ve Hafızalarda Açılan Onulmaz Yaralar

Truva Savaşı bitmiş ve geriye büyük enkaz ve hafızalardan uzun yıllar silinmeyen acılar kalmıştır. Truvalı kadınlar sınıfına, yaşına vb. özelliklere bakılmadan köleleştirilmek üzere gemilerle Akha’ya köle olarak götürülmektedirler:

“-Gemilere, Troya tutsakları!
-Savaş ganimetleri!
-Anadolu talanı!
-Bir uygarlığın son kalıntıları!
-Gemilere, gemilere!

44- Kuzguncuk Türküsü-Şan, Şeref, Ün=Amfitrion-Troya İçinde Vurdular Beni, s. 180.

45- Kuzguncuk Türküsü-Şan, Şeref, Ün=Amfitrion-Troya İçinde Vurdular Beni, s. 191.

Ege'nin öte yanına!

-Sürgüne!

-Troya idi bir günler, şimdi bir yangın yeri!

-Gemilere, gemilere.

-Troyalı kadınlar!

Yeni efendileriniz bekliyor sizi.

-Gemilere, gemilere!"⁴⁶

Talthübios ve diğer görevlilerin sözlerinin benzeri aslında birçok savaşın ardından duyulur. Uzun yıllar süren Truva Savaş(lar)ı sonrasında Anadolu/Truva toprakları talan edilmiştir. Bir zaman adı Truva olan uygarlık ya da mekândan geriye büyük bir enkaz kalmış; her şeye rağmen yaşayan Truva halkı da artık tutsak olmuştur. Konuşma esnasında "Gemilere, Gemilere!" ifadesi laymotif olarak kullanılmaktadır. Geçmişten bugüne gemiler kalıcı değil, ya geçici bir mesken dir ya da ait olunan mesken ya da mekândan -çoğunlukla zorla- alınıp götürülen araçlardır. Truva Savaşı bitince bu uygarlığa, yerleşim birimine ait eşyalar da insanlar da buradan alınıp yeni mekâna götürülür. Gemilere bindirilen insanlar, sıradan bir gemiye değil de sanki Kharon'un⁴⁷ gemisine binerler. Savaş esnasında Truvalı erkeklerin çoğu ölmüş, kadınların çoğu dul kalmıştır. Dul kadınlar ve yetim kızlar da tıpkı sahipsiz kalan eşyalar gibi, savaş ganimeti olarak yeni efendilere sunularak bilinmez bir yere doğru götürülmektedir.

Kassandra, Truvalı kadınlara Truva'da son günlerini geçirdiğini hatırlatır; onları oyuna davet etmesi de yaşanan trajedinin boyutunu gösterir:

"Haydi dans edelim, kızlar

ayrılık türküleri söyleyelim,

sevgili Troya'da son günümüz bu."⁴⁸

Ne yazık ki kadınların da farkında olduğu acı bir gerçek vardır: Buldukları yer, bir zamanlar Truva olsa da artık bir "yangın yeri"dir. Kassandra "Ateş kendi payımı aldı, yel kendi payını/ toprak kendi payını."⁴⁹ diyerek yıllarca süren bu savaşın doğanın dengesini olabildiğince bozup her bir parçasına zarar verdiğini ifade eder. Kazandıkları

46- Kuzguncuk Türküsü-Şan, Şeref, Ün=Amfitrion-Troya İçinde Vurdular Beni, s. 137.

47- Mitolojik anlatılara göre, ruhları Akheron'un bataklık sularından geçirip ölümler ırmağının karşı kıyısına geçirme görevi Kharon'a verilmiştir. Ölüleri taşıyan sandalı idare eden Kharon, kürek çekmez, küreği çekme eylemini ruhların kendisi yapar. Ayrıntılı bilgi için bkz. Pierre Grimal, *Mitoloji Sözlüğü Yunan ve Roma*, İstanbul, Sosyal Yayınlar, 1997, s. 380-381. Kharon kompleksi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Gaston Bachelard, *Su ve Düşler*, Çev. Olcay Kunal, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2006, s. 84-94.

48- Kuzguncuk Türküsü-Şan, Şeref, Ün=Amfitrion-Troya İçinde Vurdular Beni, s. 195.

49- Kuzguncuk Türküsü-Şan, Şeref, Ün=Amfitrion-Troya İçinde Vurdular Beni, s. 196.

zaferle büyülenen Akhalılar hem savaş esnasında birçok kayıp vermişler, ruhsal ve bedensel olarak yıpranmışlardır hem de Truvalılarınkine benzer trajediyi bir gün onların yaşaması olasıdır.

Elinde kırbaçla Truvalı tutsakları gemilere dolduran Talthübios, onlara Truva'yla bağlarının tamamen koptuğunu, o vakitten sonra dünyaya “bir kölenin gözüyle” bakacaklarını hatırlatır. Hektor, Andromakhe'a “Senin köleliğe sürüklenirken/çığlığını duymaktansa beni dağlar gibi toprak örtün.” demiştir. Ne yazık ki hem Hektor'un bedeni çoktan toprağa karışmış hem de Andromakhe köle olmuştur. Talthübios'ın “Hektor barış içinde bir Troya'da yaşayıp gitseydi/ ne büyük bir kahraman olduğunu kimse bilmeyecekti” şeklindeki ironik sözüne Kassandra da yine alaycı bir dille “Bunu savaşa borçluyuz!”⁵⁰ karşılığını vererek bir yandan yazgılarına isyanını dile getirirken bir yandan da savaştan çıkar sağlayan kişilere tepkisini ifade eder. *Troya İçinde Vurdular Beni* piyesinde savaşın başlamasında en önemli aktör olarak sunulan Talthübios, savaştan çok kârlı çıkar; “dünün savaş kışkırtıcısı”, o günün “savaş zengini” olur. Talthübios, savaş çığırtkanlığı yapanların sembolü olduğu gibi, eylem ve tavırlarıyla geçmişten bugüne savaş zenginlerine de örnek oluşturur.

5.2. Bir İnsanlık Ayıbı Olarak Savaş Esirleri ve Ganimet

Geçmişten bugüne yapılan savaşların insanlıktan tamamen uzak bir yönü de yenilen tarafın mallarının yağmalanması, yenik ülke yurttaşlarına köle muamelesi yapılmasıdır. *Troya İçinde Vurdular Beni* piyesiyle savaşın tüm olumsuz yönlerini göstermeye çalışan Güngör Dilmen, esaret ve ganimet meselesinin insani olmaktan ne kadar uzak olduğunu yansıtarak savaş karşıtı söylemini güçlendirir. Piyenin ikinci bölümü birinci sahnesinin başındaki dekor tasvirleri bu bağlamda oldukça çarpıcıdır:

“(…) Akhalı askerler Troya talanı ile yüklü: Altın gümüş kaplar, kupalar, yontular, vazolar, kumaşlar, giysiler, takılar vb. Öyle ki daha çok ganimet yüklenebilmek için ağır silah ve pusatlarını atmışlar. Bunlara artık gerek yok. Şimdi askerden çok, çapulcu görünüm ve kimliğindedeler. Ga-nimetlerini birbirlerine gösterir, karşılaştırırlar. Gözleri yarı giyinik kadınlarda. Bekleyişleri heyecanlı, kösnülü...”⁵¹

Truva Savaşı sonrasında Truvalı erkek ve kadınların tedirgin ve endişeyle beklemelerine karşın Akhalı savaşçılar, paha biçilmez ganimetler elde ettikleri, çaresiz ve tutsak kadınlara sahip oldukları için oldukça mutludurlar.

Talthübios'ın elindeki çömlekten çekeceği kura, savaş ganimeti olarak görülen Truvalı kadınların paylaşımıyla ilgilidir. Sözde rütbe ya da sınıf ayrımı gözetmeden tutsak kadınlar, Akhalılar arasında paylaşılacaktır. Bu uygulamaya başta kadınlar olmak üzere insanların ruhsal/insani özelliklerinden tamamen soyutlanıp maddi nesne olarak

50- *Kuzguncuk Türküsü-Şan, Şeref; Ün=Amfitrion-Troya İçinde Vurdular Beni*, s. 196.

51- *Kuzguncuk Türküsü-Şan, Şeref; Ün=Amfitrion-Troya İçinde Vurdular Beni*, s. 181.

görüldüklerinin ifadesidir. Agamemnon, Menelaos kuraya tabi tutulmadan istedikleri kız/kadını seçebilme hakkına sahiptir. Menelaos, eski eşi Helena'ı seçerken Agamemnon da Cassandra'yı seçer. Ancak Ege'nin diğer yakasında eşi Klütaimestra, Agamemnon'u beklemektedir. Bu öyle bir beklemektir ki ondan kızı İfígenia'nın intikamını oldukça sert biçimde alacaktır. Cassandra ona, kendisini bekleyen tuzağı hatırlatır.

Sonuç

Güngör Dilmen'in savaş karşıtı söylemi inşa için yazdığı çok belirgin biçimde hissedilen *Troya İçinde Vurdular Beni* piyesiyle savaşın toplumlarda ve halkların zihinlerinde yarattığı yıkımlar oldukça çarpıcı biçimde dramatize edilir. Truva Savaşı örneğinde savaşa bakışın çok farklı açılardan yansıtıldığı bu piyeste, tarih boyunca savaşların görünürdeki nedeniyle asıl nedeninin çok farklı olduğuna dikkat çekilmiştir. Yazar, masum yurttaşların duygularını sömürerek onları hırsları uğruna kurban eden devlet yöneticilerine/krallara nefretini çok belirgin biçimde hissettirir. Yunan tanrı ve tanrıçalarını da savaş çıkırtkanlığı yapmakla suçlayan yazar, onların savaşa bakışını ve savaşın çıkış nedenine ilişkin görüşlerini diyaloglarla yansıtarak savaş karşıtı söylemini daha etkili kılmaya çalışır.

Talthübios'un hırs ve yönlendirmeleriyle savaş başlatan Agamemnon, daha savaşın başında kızı İfígenia'yı kurban etmek zorunda kalarak büyük bedel ödemiştir; asıl bedeli ise Truva'dan Akha'ya evine gittiğinde ödeyecektir. Cassandra da ona kendilerini bekleyen akıbeti önceden haber vermiştir. Piyeste Cassandra'nın rolü çok vurgulanmış. Cassandra Truva halkını tehlikelere karşı uyarır. Bilici Cassandra feraset sahibi insanları sembolize eder. Truva Savaşı'nı başlatmak için gerekçeler arayan Akhalılar, fiziki güçle savaşarak başarıya ulaşamayınca çözümünü hileye başvurmakta bulurlar. Birçok savaşta olduğu gibi Truva Savaşı'ndan da en kârlı çıkan Talthübios olur, kendisi hiçbir zarar görmediği gibi savaş zengini de olur. Piyese ad olarak seçilen "Troya İçinde Vurdular Beni" ifadesiyle sadece Truva Savaşı ve Çanakkale Muharebelerinde şehit olanların değil insanlık tarihinin başlangıcından bugüne tüm savaşlarda ölenlerin acıları hatırlatılır. Bu piyeste öz olarak vurgulanan şudur: Gerekçe ve hedefi ne olursa olsun savaş(lar) daima yıkımdır.

Kaynakça

- Akın, Hüseyin, *Kastamonu'nun Çanakkale Kahramanları*, Yarımada Yayınları, İstanbul 2007.
- Akyüz, Kenan, *Batu Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1986.
- Bachelard, Gaston, *Su ve Düşler*, Çev. Olcay Kunal, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2006.
- Büyükkakıncı, Erhan, “Uluslararası İlişkilerdeki Savaş İncelemelerinde ‘Tarih’in Metodolojik Araç Olarak Kullanımına Bir Bakış”, *Doğu Batı*, S. 24, Ağustos-Eylül-Ekim 2003, s. 83-103.
- Bağçe, H. Emre, “Küresel Savaşların Eşiğinde Kant ve Hegel’i Yeniden Okumak: Sürekli Barış İçin Savaş Gerekli mi?”, *Doğu Batı*, S. 24, Ağustos-Eylül-Ekim 2003, s. 105-121.
- Clausewitz, Carl Von, *Savaş Üzerine*, çev. Selma Koçak, Doruk Yayınları, İstanbul 2015.
- Dilmen, Güngör, *Kuzguncuk Türküsü-Şan, Şeref, Ün=Amfitrion-Troya İçinde Vurdular Beni*, İstanbul, Mito Boyut Yayınları, 2000.
- Fromm, Erich, *İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri Şiddet ve Saldırganlık Üzerine Bir İnceleme*, Çev. Şükrü Alpogut, Say Yayınları, İstanbul 2018.
- Grimal, Pierre, *Mitoloji Sözlüğü Yunan ve Roma*, İstanbul, Sosyal Yayınlar, 1997.
- Güngör, Yüstra, *Güngör Dilmen'in Tiyatrolarında Kadın*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2019.
- Gürani Arslan, Nur, “Troya Savaşının Yeniden Yazımı ve Selahattin Batu'nun *Güzel Helena'sı*”, *Türk Edebiyatına Açılan Pencere İnci Enginün Armağanı*, Ed. Hülya Argunşah, Türk Kültürü Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Ankara 2014, s. 279-287.
- Tevfik Fikret, *Bütün Şiirleri*, Haz. İsmail Parlatır-Nurullah Çetin, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2004.
- Yüksel, Ayşegül, “Güngör Dilmen Tiyatrosu'nun Trajik Boyutu”, *Güngör Dilmen Bildiri Kitabı 50. Sanat Yılı Sempozyumu 25 Mart 2010*, Haz. Oya Berk vd., Mito Boyut Yayınları, İstanbul 2010, s. 53-64.